

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466
alehzayis.com | fax: 732.865.7002

עלה יונה עונש השתיקה

ע"פ ספר שירת הלוי על ספר יונה מהרב משה הלוי באמברגער שליט"א

וְיִהְיֶה כְּזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּמְן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית וַתֵּךְ הַשָּׁמַשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֶּף וַיִּשְׂאֵל אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי (יונה ד, ח).

איתא בילקוט יונה (רמז תקנא אות ד) וז"ל, ומרוב חמה (-חום) שהיה במעי הדגה נשרף בגדו ומעילו ושערותיו, (ומפני זה, אחרי שפלטו הדג ליבשה) וזבובין ויתושין ונמלים ופרעושים שרויים עליו ומצערין אותו עד שבקש נפשו למות, שנאמר "וישאל את נפשו למות". מכאן אמרו, כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו או להחזירו בתשובה ואינו מחזירו, בא לידי צער, ע"כ.

ונראה לבאר המדה כנגד מדה בזה ע"פ דברי מרן הגרי"ז זצ"ל, דאיתא בגמ' בסוטה (יא.) שאיוב היה אחד מיועצי פרעה בעת העצה להרוג הזכרים, ושתק, ונענש לידון ביסורין. וביאר הגרי"ז המדה כנגד מדה בזה, דהרי טעמו של איוב ששתק היה מפני שסבר שגם אם ימחה לא יועילו דבריו כלל, וע"כ נענש ביסורין, דהנה מצינו בטבע בני אדם שכשיש להם יסורין הרי הם זועקים וצועקים אף שבדאי אין זה גורם להפחתת עוצמת הכאב, אלא שכשכואב צועקים, ולכן נענש ביסורין והיה בזה מדה כנגד מדה, עכ"ד. וכן יש לפרש כאן שהיה לו ליונה לבקש רחמים על חבריו או להחזירם בתשובה, ואולי הסיבה שלא פתח פיו בעדם כי חשב שזה לא יעזור ולא יועיל כי לא ישוּבו באמת [ועיין בירושלמי (תענית פ"ב ה"א) שתשובה של רמיות עשו אנשי נינוה, וע"ע בפרקי דר"א (פרק מג) דאחר מ' שנה שבו אנשי נינוה למעשיהם הראשונים הרבה עד מאד ונבלעו כמתים בשאול תחתית, ע"ש]. ומ"מ הגם שחשב שלא יעזור היה צריך לזעוק כשיש חטאים בעולם, וכיון שלא עשה

כן בא לידי צער, וכדברי הגרי"ז שזו מדה כנגד מדה, כיון שכאשר יש צער הרי זועק וצועק אף שבדאי אין זה גורם להפחתת עוצמת הכאב, אלא כשכואב צועק.

ונראה להוסיף כי שתיקת יונה בלי להתפלל על אנשי נינוה מרומזת בפסוק כאן, שפירש רש"י (ד"ה חרישית), אמרו רבותינו בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה והיא חמה מאד וכתרגום יונתן שתיקא, עכ"ל. היינו שהיסורין של יונה מהחמה באו דוקא ע"י רוח של שתיקה, ללמדו לקח שאין לשתוק כשצריך לזעוק.

עלה שער השתדלות לקיים כל התרי"ג מצוות

ע"פ הערות שביל השער על שערי תשובה, מאת הרה"ג ר' משה הלוי סאלאוויציק שליט"א

כתב רבינו יונה בשער השני (דרך הששי אות טז) וז"ל, ויש על האדם לחדש לו בכל יום מצוות, אולי יגיע תור מותו, ולא יחסר המצוות ההן. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה ג, כד): כל העושה מצוה אחת סמוך למיתתו דומה שקיים את כל התורה ולא היה חסר אלא אותה מצוה, וכל העושה עבירה אחת סמוך למיתתו דומה כאילו בטל כל התורה, עכ"ל.

וכתב בפתח השער וז"ל, ותקוף נפש האדם הוא לקיים כל מצוה מתרי"ג מצוות שאפשר לקיימן. עכ"ד. וראיתי בס' מאור השער (להג"ר אברהם ארלנגר זצ"ל) שהעיר מהו הענין לחדש מצוות, הרי אם באה לידו מצוה יקיימנה, ואם לא באה לידו ראוי ללמוד תורה, ומנ"ל דיש ענין להשתדל לקיים כל המצוות, ע"ש. ועיי' דברי רבינו יונה להלן (שער ג אות י). משל למלך שאמר לעבדיו לנטוע בפרדסו כל עץ נחמד כו' כי חפץ המלך אשר לא יחסר כל בפרדסו כו', כן ענין המצוות כי הואיל ה' לזכות את ישראל בקיום כל המצוות להנחילם חיי עולם ולהיות כל המצוות יחדיו לית חן לראשם, כי בהשלים חק מלאכתן תהי משכרתם שלמה מעמו כו', עכ"ל. ושם במאור השער כתב דתרי"ג מצוות כנגד תרי"ג איברים וגידים וכולם יחד הם קומת האדם, וכל אבר שחסר מהאדם נעשה ע"י בעל מום. עכ"ד. ועיי' באריכות בזה בהקדמת הח"ח לס' שמירת הלשון. ועיי' בפירושו רבנו יונה למשלי (י, ח) על הכתוב חכם לב יקח מצות, שכתב מי שהוא חכם לב מחזור ומחפש אחרי המצוות וגם כי לא הגיע חובה לידו מתבונן במחשבותיו איה הדרך תמצא לו מצוה לעשות כו' ע"ש.

ושמעתי להעיר דהרמב"ם פ"ד מהל' ת"ת כ' דמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים אין לבטל מת"ת. וצ"ב. וראיתי עוד בספר משיבת נפש שהביא מהמעשה רב אות ק"בוק"ג שהג"ר א"קנה בהמה המבכרת, וגם קנה בהמה ליתן מתנות כהונה. והביא עוד משו"ע הגר"ז ריש הל' ת"ת דכל נפש מישראל צריכה להשלים התרי"ג מצוות. ועיי"ש עוד מ"מ לזה. וצ"ע כנ"ל. ואמר לי אממור [הגאון ר' שמחה הלוי שליט"א שכיון שיש ענין להשלים המצוות זהו גדר אחר ולא נכנס בההלכה דמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אין מבטלין ת"ת בעבורה.

הג"ר אברהם ארלנגר זללה"ה

שנה ד: גליון ב | שב"ק פרשת האזינו - שובה התשפ"ד

דינא קאמר דצריך להסתפג. וביאר בטעם חיוב ההסתפגות, שהוא משום חשש חציצה בין בשרו לבגדיו. ובברכי יוסף (או"ח סי' כז' סק"א) ביאר דבריו, דאע"ג דחזינין בגמי' (פסחים סה:); דדם לח הוא ואינו חוצץ בין רגליו לרצפה, מ"מ שאני בגדי כהונה דלאו מדין חציצה קאתינין עלה, אלא מדכתיב על בשרו, דצריך שיהיה הבגד על בשרו ממש, ואף מידי דבעלמא לא חייץ הכא איכא קפיידא, דהני מבדילין הבגד מעל בשרו, עכ"ד.

המשך בעמוד 4

עלה יומא מצות סיפוג בכהן גדול

ע"פ ספר סולם יעקב עמ"ס יומא, מאת הרב יעקב יהודה דואויד שליט"א

תנן במתני' (יומא לא:): פשט ירד וטבל עלה ונסתפג. כתב המל"מ (פ"ב מהל' עבודת יוה"כ ה"ב) דמלשון המשנה 'ונסתפג' שהוא לשון סיפור דברים בעלמא, היה אפשר לומר דאורחא דמילתא קאמר, דכך הוא דרך העולים מטבילה שהם מסתפגים, אולם מלשון הר"ם שם 'ומסתפג' משמע

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א							
מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
7:33	ג' כוכבים קטנים רצופים (8.5 מעלות)	9:02/9:47	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א	6:36	הדלקת נרות	1:20	מנחה גדולה (גר"א)
8:05	ע"ב דקות	10:20/10:47	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"א	6:54	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	3:51	ט' שעות (להתחלת סעודה)
8:14	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	12:48	חצות (סעודת שבת להב"ח)	6:49-7:49 (ויר"א 6:57-7:57)	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	4:22	מנחה קטנה (איסור מלאכה)
8:23	צה"כ אכטיל (שמירת היום)	6:52	שקיעת החמה	7:31	זמן קר"ש של ערבית (לערבית ולפני הסעודה)	6:03	פלא המנחה (מג"א לפי אופק)

אודות הנידון של טבילה אצל רבני אשכנז (מגליון פ' שופטים ואילך). רציתי לציין למכתבו של הרה"ג ר' אליקים שליזינגר שליט"א שנדפס בתחילת ספר שו"ת פאת שדך (חלק א' ח"ב וחלק יו"ד) להגאון ר' שמואל דוד מונק זצלה"ה, שכותב שם על זקנו הגה"צ ר' אליעזר ליפמן ואחיו הגה"צ ר' מיכל שלעזינגר זצלה"ה זקנו של ר' שמואל דוד זצ"ל הנ"ל, בני הגה"צ ר' אליקים המכונה געטשליק שלעזינגר זצלה"ה רב דקלויז בהמבורג, שנהגו לשבור את הקרח מעל המקוה הקפוא כדי לטבול בכל אשמורת הבוקר.

בברכת גמר חתימה טובה, *לראי יואל מורחאבא*

גדר בעלות

במה שחקר ידידי הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א ע"פ דברי הגרנ"ט האם שייך חזקה דמעיקרא בספק ממון, והאם נעשה שינוי בממון ע"י שינוי בעלות, דחזקה דמעיקרא לא שייך אלא אם אנו מסתפקים שמא נעשה שינוי ממשי או שינוי בדיני איסור והיתר, משא"כ שינוי בבעלות לא נחשב שינוי בגוף הדבר.

לע"ד מצינו בדיני גזלה, שנחלקו הרמב"ם עם תוס' והרמב"ן אם שינוי רשות ואח"כ יאוש מהני לקנות, וביאר הקצה"ח ר"ס שנג' שנחלקו למה בעיני יאוש עם שינוי רשות, שלדעת התוס' והרמב"ן הקנין הוא ע"י היאוש, ורק בדליכא שינוי רשות לא קני ביאוש משום דבאיסורא אתי לידיה, וא"כ שינוי רשות אינו שייך לשינוי בגוף החפץ כמו שינוי מעשה או שינוי השם. משא"כ לדעת הרמב"ם שיאוש אחר שינוי רשות קונה ג"כ, ביאר הקצה"ח שהוא משום הצטרפות יאוש ושינוי רשות, ולכן אפילו אם בא היאוש אחר שינוי רשות ג"כ מהני, וכתב שם הקצה"ח בדעת הרמב"ם "דשינוי רשות נמי הוי כמו שינוי קצת", ומשמע שהוא כעין שינוי מעשה ושינוי השם. ולפ"ז יהיה מקור מדברי הקצה"ח בדעת הרמב"ם שע"י שינוי בעלים נעשה איזה שינוי בגוף הדבר וכבר אינו כעין שגזל.

פוד אלמך עילאנדי, אונדן

תקיעה בערב ראש השנה החל בשבת

בענין מש"כ הגאון רבי משה ברוך קופמאן שליט"א ב'עלה שבת' (גליון ר"ה) בשם המשנה ברורה (סימן תקפא ס"ק כד) שאף בשנה זו אין לתקוע בערב ראש השנה. הנה בשער הציזון הביא דבר זה בשם "אחרונים", והטעם "כיון שאומרים זכרון תרועה [בשבת] הוי כמו תקיעה", ולכן יש להפסיק בין תקיעה דמצוה לתקיעה דרשות. וראיתי שהמקור היחיד לדברי המשנה ברורה הוא בספר פתחי עולם, וזולת זה לא נודע מקורו. ובאמת יש הרבה פוסקים בדורות האחרונים שכתבו היפוך דבריו. ה"ה בעל התעוררות תשובה (ח"ד הגהות לשו"ע סימן תקפא) שהתיר לעשות כן בתוך ביתו. וכן התיר בשו"ת הגאון רבי עקיבה יוסף שליזינגר זצ"ל (שו"ת רבי עקיבה יוסף אר"ח סימן שפא) וכל זה מפורש שם בהגהות המהדיר.

כא שמעון מלאך אויוט

תגובת הרב משה ברוך קופמאן: מש"כ שהמשנה ברורה מציין לדברי הפתחי עולם, לא אכחד שיש לי אריכות דברים בזה שדרכו של המשנה ברורה לצטט מספר פתחי עולם, ועוד חזון בעז"ה להביא מאמר בענין זה לקראת ימי חנוכה הבעל"ט.

קדימה בברכות

מש"כ הרב שלמה ברנאי שליט"א ב'עלה סימנים' (גליון ר"ה) שאם הרימון חביב יותר מן הגזר יברך על הגזר, לכאורה אם דנין רק מצד סדר הברכות, ודאי מברכים על הרימון קודם לגזר. ולמה כתב שיברך על הגזר תחלה? הרימון חביב מן הגזר! ובפרט דיש בו ב' מעלות, חביב, וגם שבעת המינים. אגב באתי לעורר דלפי רוב פוסקים, רוב ירקות נחשבים כדברים הבאים מחמת סעודה ואין לברך עליהם כלל (ידוע בשם הגרש"א שנתן עצה לברך על בננה).

אלוף י. מורחאבא

שירת המלאכים בר"ה

נהייתי מאד ממש"כ ידידי הרב שמעון שליט"א

בגליון ראש השנה בביאור דברי הגמרא ערכין "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה וביה"כ וכו", ובפרט מדברי הגר"י עמדין. ואפשר דיש לבאר שאלת המלאכים ע"פ דברי הגמרא במגילה (י, ב) על קריעת ים סוף, בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, הרי שכשיש דין למטה אין המלאכים אומרים שירה למעלה. ולפי זה מבואר שהמלאכים שאלו מפני מה אין אומרים ישראל שירה, שאם הוא משום שבר"ה ויה"כ יש דין בארץ, אם כן גם אנו אין לנו לומר שירה.

וע"ז השיב הקב"ה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו. וע"י ברמב"ם הל' חנוכה (פ"ג ה"ו) שביאר שאין אומרים בר"ה ויה"כ הלל כיון שהם ימי תשובה ויראה ופחד ולא ימי שמחה יתירה. אם כן אין הטעם מפני שישראל בצרה אלא כיון שהם ימי תשובה ויראה ופחד, אבל זהו רק לישראל אבל מלאכים יכולים לומר שירה. וזהו מה שכתבו בתוספות שמלאכים עצמם אומרים שירה. ומשו"ה אומרים הפיוט "והחיות ישוררו" גם בראש השנה.

והנה בתנתה תוקף אומרים "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון" ומבואר שגם אצל המלאכים יש פחד בר"ה ויה"כ. ויש לבאר בזה שבאמת צ"ע אמאי הם מפחדים הרי אינם בעלי בחירה ואין שייך להם דין [ועיין חגיגה (טו, א) לגבי המלאך מט"ט]. אלא דכיון שר"ה הוא דין על כל הארץ וגם המלאכים הם חלק מהבריאה שנבראו ביום שני, נמצא שאם יש דין על הבריאה גם המלאכים תלויים ועומדים בדין העולם, שמא תיחרב הבריאה וגם הם נחרבים עמה, ומשו"ה הם מפחדים. אבל לגבי המלאכים עצמם לא שייך "ספרי חיים וספרי מתים" שעליהם ממש ליכא דין. ולכן הם יכולים לומר שירה כיון שאינו ימי הדין שלהם.

בברכת גמר חתימה טובה,

לראי יואל מורחאבא

עלה עבודה

ביאורים בסדר העבודה

ע"פ ספר כהן בעבודתו, ביאורים על סדר עבודת יו"כ, מאת הרב אלטר מרדכי פאגעל שליט"א

שֵׁשׁ עַל מִצְוַת לְקַיֵּם דָּתוֹ (פיוט אתה כוננת).

דברי יואל (במוצאי יום כיפור סימן ס"ז אות ג') הקשה, למה בתחילת עבודת היום כשפשט בגדי חול אמר "שש" על מצוה, וכשפשט בגדי זהב כדי ללבוש בגדי לבן אמר "חל" שהוא לשון פחד, ואח"כ בטבילה שלישית כשפשט בגדי לבן כדי ללבוש בגדי זהב אמר עוד הפעם "שש" ועירה, שחזר להיות בשמחה. ומבאר זאת ע"פ דברי חז"ל (חגיגה ה' ע"ב), דפסוק אחד אומר [דאצל הקב"ה] "עוז וחדוה במקומו" (דברי הימים א' ט"ז כ"ז), ופסוק אחד אומר "המשל ופחד עמו" (איוב כ"ה ב'), ומשני בבתי חוץ עוז וחדוה, ובבתי פנים המשל ופחד. ולפי"ז מובן היטב, שכשעשה עבודה בחוץ אמר לשון שמחה, וכשעשה עבודה בפנים אמר לשון פחד עי"ש.

וְכִן הָיָה אוֹמֵר אֲנִי הַשֵּׁם חֲטָאתִי וְכוּ' אֲנִי בְּשֵׁם כְּפָר נָא וְכוּ'.

הנה במשנה יומא (ל"ה ע"ב) הנוסח שאמר בשני הפעמים אנה "השם", אך הטור

(סימן תרכא) הביא בשם הירושלמי שבראשונה היה אומר אנה השם, ובשניה אנה בשם. ומסיק בשם רבי"ה דהכי עבדינן, דאמוראי בקיאי בגירסא טפי מינן עי"ש. וע"י בתוס' יו"ט (יומא פרק ו' משנה ב) שמפרש הטעם למה בראשון אומר "השם" ובשניה אומר "בשם", שכשמתחיל צריך שיאמר בה"א הקריאה שקורא להש"ת בשמו כדי שיתודה לפניו, ובשניה שמבקש הכפרה אומר "בשם" ר"ל שבשם הזה יכפר כי הוא המקור לכל השמות.

בְּרוּךְ שֵׁם כְבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

בגמ' (יומא לו, א) והן עונין אחריו (בשכמל"ו). תניא רבי אומר, כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו, אמר להם משה לישראל, בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא אתם הבו גודל, ע"כ. והקשה בבגדי ישע (על המרדכי אות ז') מנלן דאמרינן בשכמל"ו, שמא ענין אחר, ע"ש שתירץ ע"ד דרש. ובדרך פשוט י"ל שאומרים ברוך שם וכו' כי זהו השבח שהמלאכים אומרים, כדאיתא במדרש רבה (דברים ב' ל"ו) דבשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד והוריד אותה לישראל, עי"ש.

האדמו"ר מסאטמר זלה"ה

יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׂ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצּוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֵם (מיכה ז, יט – הפטרת פרשת שובה)

ע"פ פירוש מתנת חיים על ספר תומר דבורה, מאת מורינו המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו סלומון שליט"א

כתב התומר דבורה במדת יכבוש עוונותינו (מדה ח), וז"ל, ומטעם זה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא מפני שהם לפניו יתברך. והאיך יתן לו ממה שלפניו שכר רוחני בעולם גשמי. והרי כל העולם אינו כדאי למצוה אחת ולקורת רוח אשר לפניו, עכ"ל. פירוש דבריו, דכיון דהמצוה היא דבר רוחני [ואשר על כן מגיעה לכסא הכבוד] א"כ אין לה שייכות לעולם הזה, ולכן אין עליה קבלת שכר בהאי עלמא, דבעולם הזה אין תשלומין בעבור מצוה.

ביאור הדברים הוא עפ"י העובדא ששמעתי מפי יד ימינו של החפץ חיים זצ"ל הג"ר שמואל גריינמן זצ"ל, שפעם אחת היתה אסיפה של ראשי הישיבות בבית מרן החפץ חיים, שהתאספו לטכס עצה כיצד לקיים את העול הכספי של הישיבה והאוכל לתלמידים וכו', שכבר לא היה בידם של ראשי הישיבות לעמוד בזה. החפץ חיים היה מאוד בצער מהענין, והגר"ש גריינמן עלה לו רעיון, ואמר לרבו, "אני אוותר על שכר הנחת תפילין פעם אחת, ויהיה די בכך כדי לפרנס את כל הישיבות". אך הח"ח אמר "מיי קינד (בני), הרבש"ע לא יקבל זה...", והסביר, שאם ילד קטן מצא ברחוב שטר הרשום על סך מליון רובל, והלך לחנות וביקש שקית ממתקים כי אלו הם מושגיו - האם מותר לבעל החנות לקחת השטר? ודאי אסור לו וזו אונאה. **סיים הח"ח, "דע שהנחת תפילין פעם אחת שוה הרבה יותר מלפרנס את כל הישיבות, ולפיכך הקב"ה לא יקבל בקשתך!!!"** וזו הכוונה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, שכל העולם אינו כדאי לקורת רוח של מצוה אחת.

ולכאורה יוצא לפי"ז חידוש גדול, דהעושה מצוה שלא כהוגן, היינו שאינו עושה אותה בתכלית השלימות ועל כן אין המצוה עולה למעלה כיון שנחשבת כפעולה גשמית, ככה"ג שייך קבלת שכר בהאי עלמא.

ויש להוסיף דברי הנפש החיים (שער ד פרק יח) על מה שאמרו חז"ל (פסחים ג, ב) כתיב "עד שמים חסדך" וכתוב "מעל שמים חסדך", לא קשיא, כאן בעוסקים לשמה כאן בעוסקים שלא לשמה. וביאר הנפה"ח שכשעוסק שלא לשמה, אם כי ודאי שגם הוא מרוצה לפניו יתברך, עכ"ז עדיין לא נתקדש ונתעלה שתהיה הנהגתו יתברך אתו למעלה מהכחות הטבעיים, לכן כתיב ביה רק "עד שמים חסדך" ולא למעלה מהם ע"כ. אבל העושה מצוה לשמה מגיע עד מעל השמים ולכן אף השכר לא שייך להאי עלמא.

ביטול תורה בעסק התשובה

ע"פ קונטרס קנה חכמה, ועדי הדרכה בלימוד המוסר, מאת מורינו המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו סלומון שליט"א נדפס בקובץ אהל דוד, מאת הרה"ג קלמן אברהם דייטש שליט"א

המשגיח הגה"צ הרב מתתיהו סלומון אמר בשם מו"ר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שפעם נכנס ללשכה של בית דין, וראה שם קבוצה של תלמידי חכמים גדולים היושבים סביב השולחן, ומונחת לפניהם חתיכת עור, וכולם מסתכלים על העור, זה כופלו ככה, והשני צובטו ככה, והשלישי אומר לא אלא כך צריך להעשות. כששאל מהם ר' אליהו פשר הדבר, הסבירו לו שדנים איך לעשות סנדל של חליצה.

הנה אם יבוא מישהו ויטעון שהרי זה ביטול תורה, שתלמידי חכמים מובהקים יקדישו מזמנם לישוב ולכפול ולצבוט חתיכה של עור - האם יש ממש בטענה כזו, וכי יש בזה שום חשש ביטול תורה? אדרבה, זו היא מעלת תורה על מנת לעשות' בדרגה הכי גבוהה, שאחר עמל רב ולימוד נמרץ בדברים הקשים שבפרק מצות חליצה, וליבון בכור הידיעות בכל סוגיות הש"ס, באים הם להסיק הלכה למעשה איך נראה סנדל של חליצה. וכי זה ייקרא ביטול תורה? הרי עוסקים כאן בביאור פסוקים מפורשים בתורה!

ועל זה היה רבי אליהו מוסיף, שהרי כתוב בתורה גם פסוקים אחרים. כתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתוב ואהבת לרעך כמוך, וכתוב לבלתי רום לבבו, ועוד, ואם כן איך יתכן שמי שיעסוק בבירור פסוקים אלו, ומתייגע להבין ענין אהבת ה' ואהבת חבירו, וללמוד איך יקיים לבלתי רום לבבו, טוענים עליו שיש בזה ביטול תורה. וכי אין זה תורה על מנת לעשות? הלא זה ראשית דראשית של תורה! ככל שלומד דברים אלו ביתר עמקות, בעומק השכל ובעומק הלב, וככל שלימודו הוי יותר למעשה, יש בזה יתר עמקות בתורה.

אומנם צריך לזהר להחזיק דבר זה בשיקול הנכון, שהרי אפילו מי שנצרך ליקח סמי רפואה לצורך בריאותו, אי אפשר לו לחיות מסמים אלו, והם מועילים רק כשהוא גם שומר על עצמו לאכול מאכלים טובים ובריאים יחד עם התרופות שלוקח, ומי שימלא כריסו רב מסמי רפואה בודאי ימות מזה. כך הוא ברפואת הגוף, ומכיון שראינו בדברי הרמב"ם איך שעושה השואה בין חולי הנפש לחולי הגוף, נוכל להסיק מזה שזה אמת גם ברפואת הנפש.

הנביאים ציוו על התשובה

ע"פ ספר בריחי שעריך על הרמב"ם הלכות תשובה, מאת הרה"ג ר' חיים ישראל רובין שליט"א

כתב הרמב"ם (פ"ז מהלכות תשובה ה"ה) כל הנביאים כולן צוו על התשובה, עכ"ל. הגאון ר' משה שפירא זצ"ל העיר בשם ספר אחד, מה המקור לדברי הרמב"ם האלו, הלא אין דרכו של הרמב"ם להפליג בדברים, ואף שבודאי כמה וכמה מהנביאים לימדו והזהירו על התשובה, אבל לכאורה "כולן" לא שמענו? ואמר שבספר הנ"ל כתוב שהמקור לדברי הרמב"ם מגמ' מגילה (יד), אמר רבי אבא בר כהנא, גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב, ואילו הסרת טבעת וכו', ע"כ. ומבואר שכל נביאים אלו נתנבאו כדי להחזירן למוטב [אלא שלא עלתה בידם כמו הסרת טבעת], והן הן דברי הרמב"ם שכל הנביאים כולן צוו על התשובה, ודפח"ח.

אמנם מקום הניח לנו לחקור, דהנה בגמ' שם מבואר שבאמת הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים וכו', ע"ש. ובאלו הנביאים אין לנו דיוק מפורש אם גם הם צוו על התשובה. ונראה לבאר, דהנה בעצם ענין הנבואה כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' יסה"ת ה"ז) וז"ל, הנביא, אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו וכו' ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה וכו' ע"ש. הרי מבואר שיתכן ענין הנבואה באופן שאינה שליחות לאחרים, או שתהיה שליחות לעם אחר, ולא לישראל, כיונה בן אמתי אשר שלחו ה' לנינוה. ואעפ"כ, הרי העידה הגמ' כי כל הנביאים [מ"ח זו, וגם כפלים כיוצאי מצרים] עמדו להם לישראל.

ולכאורה ביאור הדבר כי אף שתהא להם איזו נבואה לעצמם או לאחרים, מ"מ עיקר העמדתן של כל הנביאים כולם אינה אלא "לישראל", ומקרא מלא דבר הכתוב, "נביא אקים להם וגו'" (דברים יח, יח), הרי שכל הבטחת ענין הנבואה אינה אלא לישראל. וכאן מבאר הרמב"ם שהטובה הגדולה בשליחות הנביאים לישראל היא לזכות לחיי עוה"ב, לכן כל הנביאים כולן צוו על התשובה.

עלה תשובה

לפרט החטא בשעת הוידוי סדר וידוי עם פירוש החטאים, מאת הרב יהודה פינקלשטיין שליט"א

כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ג) דצריך לפרוט את החטא. וכן משמע בשערי תשובה (שער ד' אות כ"א). לעומת זה ברי"ף וברא"ש משמע שפסקו דאין צריך לפרט החטא, וכן כתבו הטור והשלחן ערוך (סי' תרז), רק הוסיף השו"ע דנכון לפרט החטא בלחש. והטעם לפרט החטא מבואר במשנ"ב, כדי שיתבייש יותר כשמזכיר חטאיו.

ומשמע מדברי הטור (כפי פירושו של הבי"י) והדרכי משה שנתקיים 'פירוט החטא' באמירת 'על חטא'. אמנם, בפרישה מפרש כוונת הטור דבאשכנז אומרים 'על חטא' על סדר הא' ב' ומוסיפים בו עוד חטאים פרטיים על סדר הא' ב'. וכן אמר הגר"ש קמנצקי שליט"א (הובא בספר קובץ הלכות), שהרוצה לפרט חטאיו, לא סגי לו באמירת 'על חטא' הכתוב בסידורים, דהואיל והכל אומרים אותה בשוה, אינו אלא כנוסח התפלה. ושמעתי מהגר"א הכהן פארכהיימער שליט"א שאין הכוונה בפירוט החטאים שיאמר את כל החטאים הנזכרים בספרים, אלא יתודה על החטאים הידועים לו. שו"מ כן בקונטרס תפילה למשה שכן הורה הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל. וראוי לאדם להקדיש מזמנו קודם יום הכיפורים ולסדר את חטאיו הפרטיים בכתב על סדר הא' ב' או לרשום סימן על חטאים הפרטיים המודפסים.

ואף שנכון לפרט את חטאיו כשמתודה בלחש, הכל תלוי בכוונת הלב ולפי מה שהוא אדם. למשל, יש מי שיאבדו הרגשת וכוונת לבם אם יפרטו את כל חטאיהם כל פעם שיאמרו הוידוי בלחש ביוה"כ מחמת האריכות והכפילות. ולאנשים כאלו יעץ הגר"א פארכהיימער שליט"א שיכולים לחלק החטאים הפרטיים, ויאמרו מקצתן בכל וידוי וידוי עד שבמשך היום יפרטו את כולם. גם יכולים לפרט את כל חטאיהם הפרטיים פעם או פעמיים, ובשאר וידוי היום לא יאמרו אלא את הכתוב במחזוריים. והגר"מ שטרנבוך שליט"א בספר הדרך לתשובה כתב שפירוט החטא במחשבתו בלבד ג"כ יש מזה תועלת.

ויש להדגיש שגם צריך לפרט החטאים שעשה פעם אחד באקראי בין ע"י שנכשל בעצת היצר ובין שטעה בחשבון אע"פ שאינו אדוק באותם חטאים ודבעתו שלא יכשל בהם עוד, וכן בחטאים שכבר הצליח לפרוש מהם תוך השנה. ואמר הגר"א פארכהיימער שליט"א שאין לפרט חטא שאין בדעתו לעזוב אותו כלל.

עלה בפרות The Minhag that Prevailed

Rav Moshe Boruch Kaufman,
Source: Kaparos K'Pshuto by Rabbi Yisrael Brecher

The minhag of *kaparos* has been subject to much debate in the poskim throughout the generations, but ultimately the minhag has prevailed. Some concerns the Poskim have had with *minhag kaparos*:

Darchei haEmori The Shulchan Aruch (605:1), based on Ramban and Rashba (*Teshuvos* 1:395), says that *minhag kaparos* is “following in the ways of the Emori,” who engaged in irrational and superstitious practices. Rema however, defends the practice, finding sources for it in Chazal (see Rashi Shabbos 81b). The Rema goes further saying, that one should not deviate from this minhag. It would appear that the Rema is responding to the Shulchan Aruch’s criticism of the minhag. (Interestingly, even Sefardim who normally follow the Shulchan Aruch practice *minhag kaparos*, since it is sanctioned by the Arizal: *Ohr L’Tziyon*, Vol. 4, 8:1). Even according to Rema, though, the Poskim say not to be particular to use a white chicken, as that is “the way of the Emori” (*Mishnah Berurah* 605:4).

Me’iri (*Chibbur HaTeshuvah, Maamar Meishiv Nefesh* 8:2) says that “Ben Odom...” said before *kaparos* explains the meaning of this ritual, to counteract any mis-impression that it is a superstitious practice associated with *darchei ha’Emori*.

Hekdesh of a Korban *Minhag kaparos* seems to mimic a *korban*, for which one also declares that the nefesh of the animal is in the offerer’s stead. The prohibition against slaughtering a *korban* outside the Bais Hamikdash is severe; thus, on Pesach we are careful not to give an impression that the *zeroa* is the *korban Pesach*, and we don’t even eat roasted meat lest someone say it is a *korban*. But most Poskim say that since a rooster or hen isn’t fit for a *korban*, there is no concern. Taz and *sefer Be’er Sheva* discourage doing *semichah* on the head of the chicken, though, while others defend it (see *Mishnah Berurah* ibid, #8.)

Painting by M Yankelevitch

Overburdening the Shoctim Originally, *minhag kaparos* was performed at or before dawn of Erev Yom Kippur, with the chickens *shechted* immediately afterward and distributed to the poor for the *seudah* of that day. Many Poskim (*Pri Megadim* A.A. #1, *Yeshuos Yaakov* Y.D. 18:8, *Aruch Hashulchan*) felt that the *shoctim* were rushed and therefore not *shechting* properly; the knives may have developed a *pegimah*, and there would not be enough time to do *bedikos* well after *shechitah*. Some recommended performing *kaparos* before Erev Yom Kippur, even as early as Tzom Gedaliah (*Mishnah Berurah* ibid #2).

Kaparos replacing Teshuvah? The Chayei Odom feared that ignorant people might think that all the *aveiros* pass to the chicken, and they themselves wouldn’t need to do *teshuvah*. (Similarly, the *sefer Kitzur HaShlah* writes about the *minhag* of *Tashlich* that ignorant people think that all the *aveiros* are magically drowned in the water.) The Chayei Odom preferred using money for *kaparos* instead, since no one thinks the *aveiros* go on the money. He adds that some people erroneously think that if they don’t perform *kaparos* they won’t have a *kaparah* on Yom Kippur.

Minhag kaparos works in tandem with *teshuvah*, but if there is an evil decree that can’t be mitigated with *teshuvah*, *kaparos* can transfer it to the *tarnegol* (*Kapparos K’Pshuto*, based on *Pnei Yehoshua, Bava Kamma* 50b; *Maharal, Nesiv Habitachon; Elef Hamagen* 605:4; *Haksav V’hakabalah* on the *siddur*). Some add that the *kaparos* ritual itself should be a catalyst for *teshuvah*, as one inflicts on the chicken the punishment, he himself may deserve for his sins.

Treifus and Tzaar Baalei Chayim While in days of old each person brought his own chicken to the *shochet*, today the chickens are transported by the truckload. This may result with some of the chickens not being properly nourished, and becoming *treifah* in the process. There can also be an issue of *tzaar baalei chayim*. Care should be taken to ensure the chickens are provided with chickenfeed and water.

הרמב"ם שלהי הל' מקואות (פי"א ה"ב) דהדבר תלוי בכוונת הלב וכו', הסברא ונתנת דכל זמן שלא סילק ידיו ודעתו מאותו ענין מהני מחשבה" עכ"ל.

נמצינו למדים מדברי הנצי"ב בדעת התוס', דכל שעודנו לח ורושם מי הטבילה עליו, מיקרי שעדיין הוא עסוק בטבילה שיועיל לכוון טהרת הטבילה לאיזה מדרגת קדושה שהוא רוצה לטהר, שעדיין הוא עוסק במעשה הטבילה. ולפי"ז יש לפרש דהא דבעינן עלה ונסתפג, משום שכל עוד בשרו לח ממי הטבילה עדיין הוא עסוק במעשה הטבילה, ודין לבישת בגדים בסדר העבודות נאמר אחרי שנגמרה הטבילה, ולכן צריך תחילה להסתפג, דרק אז נחשב דנגמר לגמרי מעשה הטבילה, ורק אז איכא דין לבישת בגדים

המשך מעמוד 1 ויל"ע בדבריו, דהא מיד כשלוש הכהן בגדיו אפילו בלא להסתפג, נספגים המים בתוך בגדיו ואינם מגביהים בגדיו מעל בשרו, וצ"ע.

ונראה לפרש באופן אחר. דהנה איתא בגמ' (חגיגה יט.) תניא טבל ולא הוחזק (היינו שלא נתכוון ליטהר בטבילתו), אסור למעשר ומותר לחולין, א"ר אלעזר טבל ועלה מחזיק עצמו (בטבילה שטבל כבר. רש"י) לכל מה שירצה. ובתוס' שם כתב וז"ל "טבל ועלה, ועודנו לח" עכ"ל. וביאר הנצי"ב במרומי שדה, וז"ל "א"ר טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה, פי' מיד כשעלה וכי"ב איתא בגמ' (ברכות נא.) טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו כו', דודאי שאינו מברך אלא מיד בעלייתו, והיינו כמש"כ התוס' כאן ועודנו לח, ומשום דכל זמן שהוא עסוק באותו ענין מהני מחשבה שבלב שנצרכת למעשה לטבילה, כמש"כ

